

Oude Muziek en de jongere generatie

De nieuwe Nederlandse generatie oude muzikspelers slaagt er onvoldoende in door te breken op belangrijke nationale en internationale podia. Dit geldt ook voor het opnemen van cd's en dvd's. Helaas slagen onze opvolgers er niet in zich te profileren. Sterker nog: zij worden in de zalen waar oude muziekseries plaatsvinden niet alleen met gemak 'verslagen' door de *grote* buitenlandse namen, maar ook door *aanstormende* buitenlandse groepen en solisten.

Naast dit feit zou men kunnen stellen dat door het ontbreken van een eigen identiteit het internationaal niveau niet wordt behaald. Het gevolg hiervan is dat er momenteel zeer weinig jonge, internationaal bekende *Nederlandse* oude muzikspelers en –zangers zijn en dat is, gezien de populariteit van dit genre hier te lande, verbazingwekkend.

Voor jonge dirigenten geldt dat zij vaak over te weinig ervaring beschikken. Wie iets kan, wordt te snel gelanceerd of lanceert zichzelf zonder tijd gehad te hebben zich te verdiepen in de uitvoeringspraktijk en stijl. Kortom: het ontbreekt hen aan (de mogelijkheid tot) kritische reflectie.

Ook zien we dat koordirigenten voor de leeuwen geworpen worden bij de gebruikelijke uitvoeringen van Bachs Passionen. Zij krijgen geen repetitietijd met het orkest en het ontbreekt hen vooral aan ervaring en inzicht. Voor stijlzuivere Passionen is een voorbereidingstijd en een uitgebreide coaching onontbeerlijk.

Het gebrek aan internationaal niveau heeft immers ook te maken met te weinig repetitietijd. Repeteren bij grotere of kleinere ensembles is vaak zeer ingewikkeld omdat er door geldgebrek nagenoeg gratis gemusiceerd moet worden. Repeteren wordt daardoor een geminimaliseerde aangelegenheid en dit is nu juist funest. Grondige repetities vormen een absolute voorwaarde om tot een nieuwe excellente opvolgende generatie te komen. Het klinkend resultaat wordt op een bepaalde manier niet meer als uitzondering maar als norm geaccepteerd. Die norm is niet: 'helaas te slecht', maar 'toch nog best aardig.'

Gedurende de laatste tien jaar hebben de conservatoria vrijwel uitsluitend studenten uit het buitenland afgeleverd, die na het voltooien van hun studie ofwel teruggaan naar hun land van herkomst, ofwel, wanneer zij hier blijven, met dezelfde problemen worden geconfronteerd. Daarom lijkt het ons van groot belang dat er, naast de conservatoriumopleidingen, een proeftuin komt waar studenten onder begeleiding van ervaren mensen uit het vak, kunnen experimenteren en leren.

De grote meesters hebben in veertig jaar, via diepgaand onderzoek en een enorme productie, een schat aan kennis en ervaring opgebouwd die niet door een jongere generatie in kort tempo in te halen, laat staan bij te houden is. Dat wil niet zeggen dat er voor hen niets meer te ontdekken valt!

Uiteraard is het leren werken met oude traktaten van groot belang. Oprechte nieuwsgierigheid naar het hoe en waarom is een voorwaarde. Het ontbreekt kleine ensembles vaak aan kennis van het nieuwe repertoire, maar vooral ook aan historisch geïnformeerde vertrouwdheid met de uitvoeringspraktijk. Bovendien baseren zij zich vaak uitsluitend op wat ze geleerd hebben op de conservatoria. Daarom is de tijd aangebroken dat ze de financiële middelen krijgen om zelf research te doen, te reizen en microfilms te bestellen. Nu kiezen ze te vaak een voorbeeld en kopiëren de oude generatie, of ze doen slechts anders om vernieuwend te lijken, maar zonder onderbouwing.

Vervolgens moeten we een heikel punt aan de orde stellen: het ontbreken van de broodnodige geldmiddelen!

Concertzalen willen graag uitkopen, maar om een nieuwe excellente generatie te kweken, zou men juist moeten investeren in repetitiedagen en niet in uitkopen. Een praktische oplossing is dan dat de zalen voor een voor hen aannemelijk bod een jong ensemble uitnodigen dat goed (en betaald) gerepeteerd heeft. Deze betalingen voor research en repetities zouden door een productiehuis per persoon en niet per ensemble gedaan moeten worden, na het fiatteren van een correct budget of na een gecontroleerde en voor akkoord verklaarde rekening. Geen bijdrage a fonds perdis, maar een gecontroleerde betaling.

Het belang van coaching

Dan is er nog een belangrijk punt. De jongere spelers en zangers worden onvoldoende gecoacht door de 'oude' top. Uiteraard spelen zij wel (eens) mee onder hun leiding, maar dat is toch iets anders dan het leiding geven aan eigen ensembles en het ontwikkelen van een relevante eigen carrière. De nieuwe generatie mist dus vaak de brede blik en de drive om diverse aspecten (repertoire, ensembles, uitstraling, het muzikale discours) met kennis van zaken en respect voor de ontstaansgeschiedenis naar haar eigen hand te zetten. Of met andere woorden 'te ondertekenen'.

Daardoor ontstaat het beeld dat deze generatie niet de kans krijgt zich gestaag verder te ontwikkelen. Een oorzaak hiervoor is onder andere dat de platenindustrie het geheel laat afweten, maar ook de jonge musici zelf dwingen te weinig hun positie af!

Voortdurend wordt er gesproken over nieuwsgierigheid, het doen van onderzoek, en dergelijke. Velen hebben hier te voor de hand liggende ideeën over. Helaas is het bestuderen van enkele manuscripten, de vergelijking met een paar moderne uitgaven, het nalezen van wat recente publicaties over bezettingen en instrumentarium, niet genoeg. Veelal wordt vergeten dat onderzoek in en door de praktijk van het musiceren een 'holistische' aanpak vraagt, waarin er een combinatie optreedt van een heldere probleemstelling, het doen van experimenten, alsmede van het verwerven van echt nieuwe kennis en inzichten, gegeven het internationale forum waarop het onderzoek zich afspeelt.

Er is veel meer opleiding en begeleiding nodig door goede coaches, concertagenten en andere bemiddelaars. Bovendien zouden in het productiesysteem veel genereuzere doorstartmogelijkheden gecreëerd moeten worden.

De hang naar onderzoek zou daarnaast veel verder moeten gaan dan thans het geval is; het op grond van kennis en ervaring leren stellen van de juiste vragen is daarbij een grondvoorwaarde. Ook is het ontwikkelen van het voorstellingsvermogen hierbij een belangrijk element: wat wil je als klinkend resultaat horen en hoe kun je dit te bereiken?

Voorstellen voor verbetering

Op grond van bovenstaande analyse zijn verschillende praktische maatregelen te bedenken om de problemen op te lossen. Hierbij gaat het echter om een reeks acties die pas in onderlinge samenhang tot het gewenste resultaat zullen leiden. Bijvoorbeeld:

- Op het repeteren moet veel meer accent komen te liggen; daarom zouden er eerder honoraria voor repetities dan voor concerten betaald moeten worden. Het is eenvoudig repetities te checken en groepen op hun verantwoordelijkheid aan te spreken.
- Een aantal deskundigen zou, zoals bij de Nederlandse Muziekprijs, bereid moeten zijn een en ander letterlijk op de voet te volgen. Wij denken hierbij aan een begeleidingscommissie van drie tot vijf personen afkomstig uit de management sector: bijvoorbeeld Martijn Sanders, Huub van Dael, Matthieu Heinrichs, Jan Van den

Bossche en Truze Lodder en uit de vakgroep: mensen als Frans de Ruiter, Frans Brügger, Jan Kleinbussink, Ton Koopman, en William Christie.

- De ensembles/orkestjes moeten zich presenteren en na een eenmalige betaalde voorbereidingsperiode uitgekozen worden voor het project. Hiervoor ontvangen ze voor een periode van maximaal drie jaar ondersteuning in de vorm van repetitiegeld, (Het honoreren van bijvoorbeeld een periode van vijf dagen repetities à 75 Euro per repetitie sessie lijkt een goed streven) reiskosten, researchmogelijkheden, ondersteuning in carrièreplanning en PR en het creëren van een vraagbaak voor problemen op bijvoorbeeld het gebied van artistiek management. Ze worden niet betutteld maar moeten de gecontroleerde potentie hebben om de opvolgers van onze generatie te worden. De begeleidingscommissie zal hiervoor repetities en concerten bezoeken en evalueren. Het doel hiervan is om een nieuwe generatie oude muziekmuzikanten op te leiden.
- Na drie jaar of korter – voor het geval dat een groep toch niet excelleert of te weinig eigen identiteit vertoont – presenteert de groep zich in een belangrijke serie of zaal, zoals bij de Doelen, Concertgebouw Amsterdam, of Vredenburg Utrecht. Nadat ze eerst concerten hebben gegeven binnen het circuit van de oude muziek, oude muziekfestivals en in de vele kleine kerkjes.
- De groep moet ambitieus zijn en de begeleidingscommissie moet hoge criteria hanteren om ze te beoordelen.
- Ook moet veel meer begeleiding en zelfs opleiding plaatsvinden:
 - het aanstellen van assistent-dirigenten/maestri al cembalo/violino bij toonaangevende ensembles;
 - het volgen van solisten en ensembles bij repetities en concerten, hen adviseren, bekritisieren en stimuleren en het aanstellen van mentoren;
 - er moeten al op een vroeg moment zogenaamde Honour Class activiteiten worden opgezet in het opleidings- en coachingstraject: de besten het beste geven.
- Daarbij moet een onderzoeksfonds in het leven geroepen worden.
- Tevens moeten er mogelijkheden komen voor het geven van concerten op relevante podia en het maken van opnamen met favoriet repertoire, in het bijzonder voor solisten en ensembles bij wie een reële potentie op weg naar de top is vastgesteld;
- En last but not least moet er een welgekozen groep docenten en coaches worden samengesteld die de tijd, het werkveld en het netwerk hebben om effectief te kunnen opereren.

Een goed voorbeeld van een project dat volgens deze opzet werkt is Le Jardin des Voix, o.l.v. William Christie van Les Arts Florissants.

Het lijkt ons ook noodzakelijk om te komen tot de oprichting van een Jong Amsterdam Barok Orkest en Koor, bestaande uit leerlingen van de diverse Nederlandse conservatoria die onder leiding van Ton Koopman leren te werken in of met zo'n ensemble.

Een jong ABO/C aangevoerd door enkele sleutelfiguren uit het 'echte' ABO/C, zou wonderen verrichten. Hetzelfde geldt voor jonge solisten die barokinstrumenten bespelen! Wie krijgt de kans een Brandenburg IV of V, Bachsuites of delen uit opera's van Rameau te leren uitvoeren?

Maar we zouden natuurlijk ook een ensemble kunnen uitnodigen om een week te repeteren en om te kijken hoe efficiënt de dirigent zijn repetitietijd gebruikt om vervolgens samen een programma voor te bereiden.

Wellicht zal het nieuwe aanstormende Nederlandse of gedeeltelijk buitenlandse talent ook andere jonge Nederlandse musici uitdagen om weer oude instrumenten te gaan bespelen. Voor hen is er dan ook weer een toekomstperspectief. Veel jonge op moderne instrumenten spelende Nederlandse musici denken dat Bach spelen slechts een kunstje is, terwijl juist deze componist een gedegen specialisatie vereist.

Onzekere verwachtingen over de toekomstige beroepsuitoefening of onbekendheid met wat je met een klavecimbel, een viola da gamba of een barokhobo kunt doen en waar ze voor staan, veroorzaken een zeer geringe deelname van Nederlandse jonge musici aan studies in de oude muziek aan de Nederlandse conservatoria. En als ze wel oude muziek bestuderen, gaat het vaak om musici die een tweede instrument kiezen. Na een pianostudie gaan ze ook klavecimbel studeren en na fluit toch nog maar traverso. Nederlanders doen vrijwel geen toelatingsexamen voor het eerste jaar oude muziek als eerste studie. Niet ten onrechte bestaat wellicht de gedachte dat je voor een studie oude muziek zeer veel kennis moet verzamelen vooraleer je 'rendabel' kunt studeren. Al snel wordt dan de link gelegd met de Nederlandse grootmeesters waaraan je toch niet kunt tippen. En dat werk demotiverend. De blokfluit blijft dan ook vanwege zijn mogelijkheden in de eigentijdse muziek, in dit segment het populairste instrument.

Nederland was en is als ambassadeur van de oude historische uitvoeringspraktijk en oude instrumenten bespelende musici nog steeds een topper.

De opmars van de belangstelling in de authentieke barokinterpretatie kent nog steeds een gemêleerd publiek. Veel jonge mensen komen naar barokmuziekuitvoeringen. Zij verdienen leeftijdsgenoten die het stokje met onze hulp op korte termijn van ons kunnen en willen overnemen. Daarom is het noodzakelijk dat er geld komt voor deze opleiding/c.q. begeleiding.

Een aantal organisaties in Nederland zou de handen ineen kunnen slaan teneinde podia, festivals, opleiding, begeleiding, selectie, repetities, coaching, concerten, et cetera ter beschikking te stellen voor een kweekvijver en doorstroommogelijkheden. Het ABO&C, de Organisatie Oude Muziek (Festival en Seizoen), het Koninklijk Conservatorium en de Universiteit Leiden willen hiervoor een samenwerking aangaan.

Naast de toewijding van personen en organisaties is er tenminste €500.000,- tot €1.000.000,- aan subsidie nodig om dit project te verwezenlijken.

Frans de Ruiter
Jan van den Bossche
Jan Kleinbussink
Ton Koopman